

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.01.2026 до 28.02.2026

Зміст

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин	4
2. Спори, що виникають із трудових правовідносин.....	5
3. Спори, що виникають із договірних правовідносин.....	6
4. Процесуальні питання.....	10

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
КЦС ВС	Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	Цивільний кодекс України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України
КЗпП України	Кодекс законів про працю України
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ДП	Державне підприємство

1. Спори, що виникають із земельних правовідносин

Оскільки вимога про знесення майна, яке власник земельної ділянки вважає самочинним будівництвом, є різновидом негаторного позову, обов'язок з приведення земельної ділянки у придатний для використання стан, зокрема, шляхом знесення будинків, будівель і споруд, покладено на особу, яка чинить такі перешкоди на момент звернення власника земельної ділянки з позовом до суду.

Тож відповідачем за вимогою про усунення перешкод у користуванні та розпорядженні земельною ділянкою шляхом знесення об'єкта самочинного будівництва має бути не забудовник, а останній набувач цього об'єкта.

Обставини справи: у цій справі спір виник у зв'язку зі зведенням об'єктів самочинного будівництва на земельній ділянці комунальної власності, в якому прокурор пред'явив позов, зокрема й з вимогою про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою шляхом знесення самочинно збудованих об'єктів.

Суди першої та апеляційної інстанцій позов задовольнили.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС врахувала, що згідно з ч. 1 ст. 376 ЦК України якщо об'єкт нерухомого майна будується або збудований на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, це є самостійною та достатньою підставою для його оцінки судом як об'єкта самочинного будівництва.

ВП ВС вчергове нагадала, що реєстрація права власності на самочинне будівництво за особою, яка здійснила зазначене будівництво, не змінює правового режиму такого будівництва як самочинного з метою застосування, зокрема, правил ч. 4 цієї статті (щодо знесення об'єкта самочинного будівництва).

З огляду на наведене у спорах про знесення об'єкта самочинного будівництва за обставин, коли право власності на самочинно побудоване нерухоме майно зареєстроване за певною особою без дотримання визначеного ст. 376 ЦК України порядку, належним способом захисту прав власника земельної ділянки, на якій здійснено самочинне будівництво, є вимога про знесення об'єкта самочинного будівництва відповідно до ч. 4 ст. 376 ЦК України.

Оскільки в цій справі позов з вимогою про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою шляхом знесення об'єкта самочинного будівництва пред'явлено прокурором до забудовника, а не до останніх набувачів об'єкта самочинного будівництва, ВП ВС зробила висновок, що потрібно відмовити у задоволенні цієї вимоги позову з огляду на її пред'явлення до неналежного відповідача.

Постанова ВП ВС від 17 грудня 2025 року у справі № 908/2388/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133983611>

2. Спори, що виникають із трудових правовідносин

ВП ВС відступила від висновків КЦС ВС щодо повноважень професійних спілок ухвалювати рішення про висунення вимоги до власника або уповноваженого ним органу про розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, зазначивши, що якщо на підприємстві діє декілька первинних профспілкових організацій, кожна з них, незалежно від членства у спільному представницькому органі та участі в укладенні колективного договору, має право самостійно звертатися до власника або уповноваженого ним органу з вимогою про розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства в порядку ст. 45 КЗпП України.

Вимога може стосуватися захисту саме колективних інтересів працівників підприємства та ґрунтуватися на істотному порушенні керівником підприємства законодавства про працю.

Обставини справи: позивач вважав рішення профспілки необґрунтованим, незаконним і таким, що підлягає скасуванню. Стверджував, що він не допускав порушення законодавства про працю, а відповідач, не будучи членом спільного представницького органу профспілок, не брав участі в укладенні колективного договору ДП на 2018–2020 роки, тому не мав права звертатися з вимогою про розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства.

Суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову, зазначивши, що позивач допустив порушення законодавства про працю, а викладені в рішенні профспілкового комітету обставини підтверджуються судовими рішеннями в трудових спорах.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС зазначала, що вимога про розірвання трудового договору з керівником є винятковим заходом, що використовується у випадках порушень законодавства про працю з боку керівника, який водночас є найманим працівником підприємства та має відповідні гарантії на працю.

Така вимога за своїм характером може стосуватися захисту саме колективних інтересів працівників підприємства і має ґрунтуватися на факті вчинення керівником не будь-якого, а лише істотного порушення законодавства про працю, про колективні договори і угоди, Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», внаслідок чого відбулося порушення колективних інтересів працівників.

До того ж така вимога має бути обґрунтована, містити вказівку на конкретні факти порушення законодавства про працю. Саме на профспілку покладається тягар доведення наявності законної підстави для розірвання трудового договору з керівником.

ВП ВС врахувала, що рішення виборного органу або профспілкового представника первинної профспілкової організації про звернення з вимогою про розірвання трудового договору (контракту) може стосуватися і виконувача обов'язків керівника підприємства.

З огляду на викладене ВП ВС відступила від висновків КЦС ВС, викладених в постанові від 11 грудня 2019 у справі № 266/4331/17, про те, що за наявності на підприємстві, установі, організації декількох профспілкових організацій первинна профспілкова організація, яка не була членом спільного представницького органу профспілок та не брала участі у погодженні та підписанні колективного договору, не набуває передбаченого законом права ухвалювати рішення про вимогу до власника або уповноваженого ним органу про розірвання трудового договору (контракту) з виконувачем обов'язків директора підприємства.

Постанова ВП ВС від 21 січня 2026 року у справі № 359/8573/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134124018>

3. Спори, що виникають із договірних правовідносин

3.1. Посилання в договорі на те, що особа діє на підставі статуту, не можна беззастережно ототожнювати з тим, що третя особа – контрагент – ознайомилася зі статутом.

Добросовісний контрагент відповідної юридичної особи має право розраховувати та покладатися на правдивість відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, зокрема й щодо обсягу повноважень керівника юридичної особи.

Обставини справи: на виконання вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» між департаментом економічного розвитку міської ради і ТОВ укладено договір про пайову участь при будівництві житлового комплексу. Відповідач свої зобов'язання за договором не виконав, у зв'язку з чим прокурор звернувся до суду з позовом в інтересах держави про стягнення з ТОВ пайового внеску.

ТОВ подало зустрічний позов про визнання цього договору недійсним, посилаючись на те, що директор ТОВ перевищив свої повноваження, визначені статутом.

Суд першої інстанції зробив висновок про задоволення первісного позову та не встановив достатніх підстав для задоволення зустрічного позову. Натомість апеляційний суд ухвалив рішення про відмову в задоволенні первісного позову і про задоволення зустрічного позову.

Апеляційний суд ґрунтував свої висновки на тому, що, оскільки договір про пайову участь містив вказівку на те, що директор ТОВ діє на підставі статуту, департамент під час укладання спірного договору мав ознайомитися зі змістом статуту в частині повноважень директора товариства на укладання цього договору, а також щодо наявності обмежень під час укладання значних правочинів, сума яких перевищує 100 000,00 грн, лише за наявності попередньої згоди загальних зборів учасників.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС зауважила, що ч. 3 ст. 92 ЦК України встановлена спростовна презумпція повноцінності всіх дій директора у правовідносинах із третіми особами, яка полягає в тому, що для третьої особи, яка уклала з юридичною особою договір, обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи загалом не мають юридичної сили, навіть якщо відповідні обмеження й були на момент укладення договору.

Таке обмеження повноважень набуває юридичної сили для третьої особи в тому разі, якщо саме вона (третья особа), вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, зокрема, достеменно знала про те, що в органу юридичної особи чи її представника немає потрібного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це.

Питання про те, чи потрібно вважати особу такою, що знала чи мала знати про перешкоди законному укладенню договору, має вирішувати суд у конкретній справі залежно від її обставин та природи договору.

ВП ВС дійшла висновку, що посилання в договорі на те, що особа діє на підставі статуту, не можна беззастережно ототожнювати з тим, що третя особа – контрагент ознайомила з статутом. Це посилання не презюмує, що третя особа ознайомила з статутом і не покладає на неї в будь-якому разі обов'язки ознайомлюватися з ним. Питання про те, чи потрібно вважати особу такою, що знала чи мала знати про перешкоди законному укладенню договору, має вирішувати суд у конкретній справі залежно від її обставин та природи договору.

Покладення на юридичну особу обов'язку внесення до Єдиного державного реєстру відомостей про юридичну особу, зокрема й інформації щодо обмеження повноважень керівника юридичної особи, які визначені установчими документами, створює презумпцію достовірності внесених до Єдиного державного реєстру відомостей з метою використання їх, зокрема, під час здійснення господарської діяльності та в межах господарських правовідносин.

Ознайомлення контрагента юридичної особи з інформацією з Єдиного державного реєстру про цю юридичну особу, зокрема й стосовно обсягу повноважень директора, можна вважати проявом розумної обачності

в контексті з'ясування повноважень керівника юридичної особи на представництво її інтересів.

Негативні наслідки, спричинені неповідомленням / неповним повідомленням державного реєстратора про наявні обмеження повноважень посадових осіб (органів управління) заявника, а також відображенням у Єдиному державному реєстрі недостовірних (неповних) відомостей про юридичну особу, покладаються на юридичну особу і не можуть покладатися на її контрагента.

З огляду на наведене ВП ВС зробила висновок про задоволення касаційної скарги, скасування постанови апеляційного суду та залишення в силі рішення суду першої інстанції.

Також, з урахуванням обставин цієї справи, ВП ВС вважала за потрібне уточнити власний висновок, сформульований у постанові від 13 березня 2024 року у справі №757/23249/17 щодо визнання недійсним правочину, вчиненого представником з перевищенням своїх повноважень та не схваленого надалі довірителем, зазначивши про те, що норми законодавства, які регламентують правовідносини представництва (глава 17 ЦК України), зокрема положення ст. 241 ЦК України, не поширюються на регулювання діяльності органів управління юридичної особи.

Постанова ВП ВС від 03 грудня 2025 року у справі № 914/768/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133212583>

3.2. ВП ВС відступила шляхом конкретизації від власного висновку щодо нормативної підстави визнання недійсним договору, який направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника, визначивши, що позивач, який не був стороною оспорюваного правочину, має право звернутися до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК України).

Обставини справи: ТОВ оспорило в судовому порядку укладені між відповідачами договори позики, договір застави транспортних засобів та договір про припинення зобов'язання переданням відступного як такі, внаслідок вчинення яких один із відповідачів, який є боржником, позбувся ліквідних активів, за рахунок яких могли бути задоволені вимоги позивача.

Суди першої та апеляційної інстанцій позов задовольнили.

Заявник обґрунтовував касаційну скаргу у цій справі, зокрема, тим, що суди визнали недійсними правочини не на підставі конкретних норм закону про недійсність правочинів, а на підставі «загальних засад про добросовісність та неприпустимість зловживання правом», які не можуть бути застосовані

до суб'єктів господарської діяльності за межами процедури визнання боржника неплатоспроможним.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС врахувала, що у ЦК України немає окремого визначення фраздаторних правочинів, їх ідентифікація досягається через застосування принципів (загальних засад) цивільного законодавства та меж здійснення цивільних прав. Спільною ознакою таких правочинів є вчинення сторонами дій, спрямованих на виведення майна боржника на користь третіх осіб з метою унеможливлення виконання боржником своїх зобов'язань перед кредиторами та з порушенням принципу добросовісності поведінки сторони у цивільних правовідносинах.

ВП ВС виснувала, що фраздаторний правочин може бути визнаний недійсним на підставі загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК України).

У постанові від 18 грудня 2024 року у справі № 916/379/23 ВП ВС, оцінивши правочин як фраздаторний і визначаючи правові підстави для визнання його недійсним, застосовувала правила пункту 6 частини першої статті 3, частин першої – четвертої статті 13, частини першої статті 203 та частини першої статті 215 ЦК України.

У цій справі ВП ВС зробила висновок, що нормативна підстава для кваліфікації правочину як фраздаторного і визнання його недійсним за статтями 3, 13 ЦК України (всупереч принципу добросовісності та недопустимості зловживання правом) є достатньою.

ВП ВС також зауважила, що потрібно розмежовувати конкурсне оспорення та позаконкурсне оспорення фраздаторних правочинів. Недійсність фраздаторного правочину в позаконкурсному оспоренні має гарантувати інтереси кредитора (кредиторів) «через можливість доступу до майна боржника», навіть і того, що перебуває в інших осіб.

З огляду на наведене ВП ВС зазначила, що оспорити фраздаторний правочин може заінтересована особа, яка не була його стороною. У разі звернення з таким позовом третьої особи (не сторони договору) з метою захисту її прав та інтересів як кредитора в іншому зобов'язанні вимога про визнання недійсним фраздаторного правочину є правомірним та ефективним способом захисту, оскільки кредитор зазвичай зацікавлений у поверненні йому грошових коштів, а не майна, яке надалі буде потрібно відчужувати задля отримання цих коштів.

Отже, ВП ВС відступила шляхом конкретизації від власного висновку, сформульованого в постанові від 03 липня 2019 року у справі № 369/11268/16, про те, що позивач має право звернутися до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК України) і послатися на спеціальну норму, що передбачає підставу

визнання правочину недійсним, якою може бути як підстава, визначена ст. 234 ЦК України, так й інша, наприклад підстава, визначена ст. 228 ЦК України.

Постанова ВП ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 910/6654/24 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134266626>

4. Процесуальні питання

4.1. ВП ВС відступила від висновків КЦС ВС щодо того, що суди вищих інстанцій не мають повноважень ухвалювати судові рішення по суті питання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, зазначивши, що суд апеляційної чи касаційної інстанції має повноваження скасовувати рішення суду попередньої інстанції і постановляти нове судове рішення за результатами розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами відповідного судового рішення, відмовляти в її задоволенні, тобто розглядати таку заяву по суті.

Обставини справи: суд першої інстанції задовольнив заяву про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення про стягнення заборгованості за кредитним договором, скасував його та ухвалив нове рішення про відмову в задоволенні позову.

Апеляційний суд своєю постановою скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове судове рішення, яким заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами залишив без задоволення, зазначене рішення – в силі.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС врахувала, що перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами є видом перегляду, в якому немає помилки суду під час первісного розгляду справи, а нововиявлені обставини мають об'єктивний характер, саме тому й повноваження щодо перегляду належать не суду вищої інстанції, як це матиме місце щодо апеляційного та касаційного перегляду, а судові, який ухвалив рішення по суті справи.

Суд, що ухвалив рішення, має можливість на підставі ЦПК України визначити помилковість чи правильність свого судового рішення у результаті оцінки впливу нововиявлених обставин.

Апеляційний суд, своєю чергою, перевіряючи (в апеляційному порядку) законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції, ухваленого за наслідками розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами, зокрема, вирішує питання про те, чи мали місце нововиявлені обставини, чи є вони підставою для перегляду, і якщо суд першої інстанції зробив неправильні висновки щодо наявності нововиявлених обставин – має виправити відповідну судову помилку (зокрема, у спосіб ухвалення власного рішення щодо заяви).

Переглядаючи в апеляційному порядку законність і обґрунтованість ухвал про відмову в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами або про відмову у відкритті провадження за нововиявленими обставинами, апеляційний суд на підставі пункту 6 частини першої статті 374 ЦПК України може скасувати відповідну ухвалу з направленням справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Повноваження суду касаційної інстанції в процедурі перегляду рішення суду першої інстанції, ухваленого за результатами перегляду за нововиявленими обставинами, після апеляційного перегляду справи та постанови суду апеляційної інстанції щодо апеляційного перегляду зазначеного рішення не мають особливостей порівняно з такими повноваженнями у разі перегляду судового рішення, ухваленого не у процедурі перегляду за нововиявленими обставинами.

Суд касаційної інстанції під час касаційного перегляду ухвалених судами судових рішень щодо задоволення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може надавати оцінку наявності / відсутності цих обставин та, відповідно, постановити нове судове рішення щодо розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами й відмовити в її задоволенні.

Тож ВП ВС погодилася із судом апеляційної інстанції, який, визнавши неправильними висновки суду першої інстанції щодо наявності в цій справі нововиявлених обставин, виправив відповідну судову помилку шляхом ухвалення власного рішення щодо заяви.

З огляду на викладене, ВП ВС відступила від висновків, викладених у постанові КЦС ВС від 19 вересня 2018 року у справі № 2-190/2011, про те, що у судів вищих інстанцій немає повноважень під час перегляду судового рішення, ухваленого за нововиявленими обставинами, скасовувати таке судове рішення і постановляти власне рішення з приводу вирішення заяви про перегляд за нововиявленими обставинами, відмовляти у її задоволенні.

Постанова ВП ВС від 14 січня 2026 року у справі № 361/161/13-ц (провадження № 14-35цс25) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133908580>

4.2. Самий лише факт участі особи у справі та наділення її статусом учасника справи не надає їй автоматичного права на оскарження окремої ухвали, постановленої судом під час розгляду справи. Правом на оскарження окремої ухвали в апеляційному або касаційному порядку наділені ті особи (учасники справи або особи, які не брали участі у справі), для яких окрема ухвала

породжує юридично значущі наслідки та безпосередньо впливає або може вплинути на їхні права, свободи та/або інтереси, тобто їх стосується.

Обставини справи: позивачка звернулася до суду з позовом про скасування постанови про накладення адміністративного стягнення та закриття справи про адміністративне правопорушення. Суд першої інстанції ухвалив рішення про відмову в позові, а також постановив окрему ухвалу стосовно адвоката, який представляв інтереси позивачки.

Позивачка не погодилася з окремою ухвалою та оскаржила її до суду апеляційної інстанції. Відкривши апеляційне провадження у справі, надалі апеляційний суд зробив висновок про наявність підстав для його закриття. Мотивував таке рішення тим, що оскаржувана окрема ухвала стосується безпосередньо адвоката позивача, тому саме він має право на її оскарження, що узгоджується з приписами ч. 7 ст. 249 КАС України.

Правовий висновок ВП ВС:

ВП ВС врахувала, що окрема ухвала є особливим видом судового рішення, яке хоча й постановлене під час судового розгляду конкретної справи, але безпосередньо не стосується вирішення судового спору в ній та не впливає на остаточний результат його вирішення. У такій ситуації окрема ухвала впливає на суспільні відносини автономно від судового рішення, яким вирішено спір, і не завжди стосується прав, обов'язків чи інтересів учасників цього спору.

Своєю чергою ч. 7 ст. 249 КАС України (ч. 9 ст. 262 ЦПК України, ч. 9 ст. 246 ГПК України) для окремої ухвали як для особливого виду судових рішень встановлює спеціальне правило, згідно з яким правом на її оскарження наділені тільки особи, яких вона стосується.

Самий лише факт участі особи у справі та наділення її статусом учасника справи у розумінні приписів ст. 42 КАС України не надає їй автоматичного права на оскарження окремої ухвали, постановленої судом під час розгляду справи. Таке право мають саме ті особи (учасники справи або особи, які не брали участі у справі), для яких окрема ухвала породжує юридично значущі наслідки та безпосередньо впливає або може вплинути на їх права, свободи та/або інтереси.

У цій справі ВП ВС, проаналізувавши зміст оскаржуваної окремої ухвали, зауважила, що вона стосується оцінки дій, вчинених представником позивача, і не стосувалася прав, свобод та інтересів позивача.

Відповідно суд апеляційної інстанції не допустив неправильного застосування норм матеріального або порушення норм процесуального права під час постановлення ухвали про закриття апеляційного провадження у цій справі.

Постанова ВП ВС від 21 січня 2026 року у справі № 490/10876/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133708736>

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2026 до 28.02.2026 / Упоряд.: сектор систематизації практики Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС, д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України С. О. Погрібний. Київ, 2026. Вип. 53. – 12 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua